

Egy sikertörténet a rendészeti képzés területéről

© **Molnár Katalin**

Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest
kundera1@t-online.hu

Amikor 2009 januárjában felkérést kaptam az Országos Rendészeti Középiskolai Tanulmányi Verseny versenybizottságában való részvételre, még keveset tudtam arról, mi az a munka, amibe bekapcsolódom. Az már első pillanattól kezdve érezhető és világos volt, hogy egy lelkes csapatba kerültem, olyan kollégák közé, akik elkötelezetten szorgoskodnak valami olyasmin, ami – tanárként – az én érdeklődésemnek is a középpontjában áll. Ez pedig a fiatalokkal való foglalkozás, közelebbről: olyan középiskolás diákokkal, akik érdeklődnek a rendészeti pálya iránt. Ezt az érdeklődést hivatott megőrizni, sőt, fokozni és megfelelő mederben tartani az a kezdeményezés, amely a sokéves története során egyre nyilvánvalóbban bizonyítja létjogosultságát. A versenyeket kisebb-nagyobb változásokkal 1998 óta rendezik meg. Ez alatt az idő alatt több száz középiskolás diák mérhette össze a tudását, felkészültségét, s közülük sokan éppen ezen indíttatástól vezérelve kerültek a rendészeti pályára. Egyesek most is éppen arrafelé tartanak: vagy a rendészeti szakközépiskolák, vagy a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (a továbbiakban: NKE RTK) hallgatói. Nem egyet közülük az elmúlt években volt és jelenleg is van szerencsém személyesen ismerni és tanítani is. De miről is van szó?

Belügyi rendészei ismeretek

A belügyi rendészeti ismeretek című tantárgyat 1998 óta oktatják a középiskolákban, s érettségizni is lehet belőle, 2010 májusától már emelt szinten is. Ez az összefoglaló név a következő részműveket takarja: rendészeti ismeretek, speciális társadalomismeret, rendészettörténet és katasztrófavédelem. A célirányos továbbtanulás érettségi után a rendészeti szakközépiskolákban vagy az NKE RTK-n folytatható, ahová vihető felvételi pontszámként a belügyi rendészeti ismeretekből szerzett osztályzat, illetve érettségi eredmény.

A képzésben részt vevő tanulók leggyakrabban a 9-10. évfolyamon testnevelési óra keretében önvédelmet tanulnak, majd a 11. évfolyamon kezdik el a belügyi rendészeti ismeretek elsajátítását. A szakmai tárgyak oktatását általában (pedagógiai gyakorlattal rendelkező) (volt) rendőrtiszt végzi.

A belügyi rendészeti ismeretek mint önálló tantárgy oktatásával az országban egyre több középiskola él. Tudomásunk szerint jelenleg már 68 középiskola végzi, vagy 1–2 éven belül megkezdte ezt a képzést. Az ő szakmai (rendészeti és pedagógiai) munkájukat az ORFK Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztálya¹ (a továbbiakban

¹ Ez a szervezet is átalakulásokon ment keresztül az utóbbi években. Kezdetben a Belügyminisztérium Oktatási Főigazgatósága, majd az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási Főigazgatósága néven működött. Ma az Országos Rendőr-főkapitánysághoz tartozik, s neve Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály. Jelenlegi vezetője Dr. Horpácsi Ferenc r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, főosztályvezető. Itt kell felsorolni azokat az elkötelezett kollégákat, akik a tanulmányi versenyeket a kezdetektől professzionális módon szervezték-szervezik: Budaváriné Béres Erzsébet, Kobákné Módi Vera és Szakács Gáborné.

OKFŐO) koordinálja. A képzéshez minden évben nagy érdeklődésre számot tartó, országos verseny kapcsolódik. Az egyéni verseny az I. kategória, a csapatverseny pedig a II. kategória nevet viseli. Ez az írás – tekintettel arra, hogy a szerzőnek erről van személyes tapasztalata – csak az egyéni versennyel foglalkozik.

A rendészeti egyéni tanulmányi verseny (I. kategória)

Az Országos Rendőr-főkapitányság 1998 óta rendezi meg a középiskolás diákoknak a rendészeti tanulmányi versenyeket. 1998-tól 2004-ig fakultációs formában zajlott a rendőri pályára előkészítő képzés. Ezt 2005-től a belügyi rendészeti pályaaorientációs képzés váltotta fel. A változások miatt 2005-ben újra indult a versenyek számozása, így tartottunk 2013-ban a IX. országos rendészeti középiskolai tanulmányi versenynél. Az eddigi helyszínek, a teljesség igénye nélkül: Szerencs, Kiskunhalas, Gyula, Kaposvár, Budapest, Baja, Győr, Karcag, Mohács, Selyp, Pécsvárad, Jászberény voltak. 2012-ben Csorna volt a rendező, 2013-ban pedig Salgótarján.

A tananyag és a felkészítés

A tantárgy által közvetített ismeretek és maga a tanítás is nagy változásokon ment át az elmúlt esztendőkből. 2003-ban készült az első jegyzet a Belügyi rendészeti ismeretek című tantárgyhoz². 2008-ban a tananyagot aktualizálni kellett, s megszületett a máig használatban lévő új tankönyv³. A háromkötetes mű részletesen tárgyalja a négy nagy témát. Azokban a középiskolákban, ahol ez a tantárgy választható, a felkészítő tanárok részben az írott tananyagból, részben pedig értelemszerűen saját tapasztalataikból merítve oktatják az ismereteket, lévén, hogy ők jellemzően valamely rendészeti szervezet, legfőképpen a rendőrség hivatásos állományú dolgozói (vagy korábban azok voltak).

A verseny menete

A versenyben részt vehet minden rendészeti képzést folytató középiskola pályaaorientációs és előkészítő képzésben részesülő 11. és 12., valamint – kizárólag a verseny évében – 13. évfolyamos tanulója. A jelentkezés az OKFŐO által kiadandó versenyszabályzat mellékleteként megjelenő nevezési lapon történik.

A verseny I. fordulójaként minden év decemberének első napjaiban a versenyre benevező középiskolákban megrendezik a házi (iskolai) selejtezőket. Ezek lebonyolítása az iskolák kompetenciájába tartozik, ám az OKFŐO által – a jelentkezők számának megfelelő példányszámban – megküldött írásbeli feladatlapok kitöltésével történik. A központi írásbeli feladatokat az OKFŐO készítetteti el, kellően biztonságos

² Bozorádi János–Busi Józsefné–dr. Cseh József–Gálik Andrásné–Jung Tibor–dr. Kesztyűs Mária–Korondi Csaba–dr. Kiss Géza–dr. Krémer Ferenc–dr. Németh Zsolt–dr. Sóti Kálmán–dr. Takács Brigitta–Vitányi Béla: Belügyi rendészeti ismeretek 1–2. Belügyminisztérium Oktatási Főigazgatóság, Budapest, 2003.

³ Busi Józsefné–Csiszár Tamás–Gálik Andrásné–Golyánné Dopita Judit–Jádi Zsuzsanna–Horváth Attila–Kesztyűs Mária–Krauzer Ernő–dr. Krémer Ferenc–dr. Pokker Zoltán–Sas Ferenc (szerk.: I. kötet: Oláh Istvánné, II–III. kötet: Horváth Attila): Belügyi rendészeti ismeretek I–III. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási Főigazgatóság, Budapest, 2008.

körülmények között megfelelő példányszámban sokszorosítja, és zárt csomagolásban, a rendészeti pályaaorientációs képzést támogató rendőri szervezetek közreműködésével eljuttatja a fordulók helyszínére. A forduló kezdetéig a rendező intézmény vezetője a zárt feladatlap-csomagokat köteles elzárni oly módon, hogy illetéktelen személy ne férhessen hozzá. A feladatlap-csomagokat a rajtuk feltüntetett időpontban a rendező intézmény vezetője vagy megbízottja bontja fel a felügyelő tanárok jelenlétében. A rendező iskola a versenybizottság által megadott ponthatárt – pontazonosság esetén az elbíráláskor a rendészeti ismereteknél megszerzett pontok száma, másodsorban a speciális társadalmi ismeretek pontszáma a döntő – elért dolgozatokat zárt borítékban megküldi az OKFŐO-nak.

Az intézményi I. fordulóból továbbjutó gyerekek számára (ez általában kb. 150-160 diák, de iskolánként maximum 5 fő) minden év januárjában az egyéni országos válogató jelenti a II. fordulót, amelyet már az OKFŐO szervez és rendez Budapesten. Ez a forduló csak írásbeli tesztekkel áll, mégpedig öt tantárgyból (rendészeti ismeretek, speciális társadalomismeret, rendészettörténet, katasztrófavédelem és idegen nyelv), a megszerezhető összpontszám 100. Az itt indulók közül az első 30 jut be az országos egyéni döntőbe, amelynek megrendezését – ahogyan az a történeti visszatekintésből kiderült – évente más és más középiskola vállalja magára.

A III. forduló az országos egyéni döntő. Ez háromnapos, általában március első napjaiban rendezik, és írásbeli és szóbeli megmérettetésből áll. Az első napon egy írásbeli villámkérdés-sorozatot kell megválaszolniuk a versenyzőknek a négy szakmai tárgyból, illetve egy gyakorlati feladatot kell végrehajtaniuk számítástechnikából. (Ez utóbbi feladatrész a 2013-as versenyből már kimaradt.) A második napon a szóbeli versenyvizsga következik szintén a négy szakmai tárgyból, valamint idegen nyelvből. Ezekből összesen 110 pont gyűjthető.

A verseny eredményeinek értékelése, közzététele

A versenybizottság a helyszínen értékeli a versenyzők teljesítményét, és ünnepélyes keretek között, a rendező középiskola által szervezett kulturális műsor kíséretében, kihirdeti a döntők eredményeit. Az 1–10. helyezettek oklevélben, tárgyjutalomban, valamint a legkülönbélebb támogatók különdíjaiban részesülnek. Az 1–10. helyezettek továbbá – ha az adott tanévben tesznek érettségi vizsgát és OKJ-s rendészeti képzésre jelentkezik, vagy rendészeti szakközépiskolába adják be a jelentkezési lapjukat, és a pályaalakmassági feltételeknek megfelelnek – a felvételi szabályzatban meghatározott kedvezményben részesülnek.

A versenyen szereplők eredményeit, valamint a legfontosabb információkat a szervezők folyamatosan közzé teszik az interneten⁴.

A verseny tapasztalatai – egy zsűritag szemével

A versenyek lebonyolításának kissé hivatalos ismertetése után hadd váltsak személyesebb hangvételre. Ahogy a bevezetőben jeleztem, ötödik éve annak, hogy bekapcsolódtam a versenybizottság munkájába, mégpedig a speciális társadalomismeret tantárgy keretei között. Ezért előbb az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat osztom meg, majd pedig a többi tárgyra, illetve az egész versenyre

⁴ <http://www.police.hu/kepzes/palyaorientacio/brikpk.html>

vonatkozó általánosabb észrevételeimet is. Sok ezek közül évek óta vissza-visszatérő tipikus hiba, hiányosság, s itt most azért is gyűjtöttem össze őket, mert ha tudunk róluk, talán könnyebben lehet ellenük tenni.

A speciális társadalomismeret több szakterület tudásanyagának számonkérését jelenti: jogi, pszichológiai, szociológiai, kriminológiai ismeretek, valamint emberismeret és kommunikáció. Természetesen nem elsősorban az e tudományterületek eredményeiben való elmélyülés kell, hogy hangsúlyt kapjon az oktatás során. A cél sokkal inkább azoknak a mindennapi társadalmi jelenségeknek és problémáknak a felismerése és megértése, amelyeket egyébként ezek a tudományterületek is kutatnak. Még inkább a hozzájuk való megfelelő viszonyulás kialakítása, a fiatalok személyiségének fejlesztése, értékrendjének, attitűdjének formálása. Az elsajátítható ismeretekről elsősorban az írásbeli tesztekben adnak számot a versenyzők (és persze az érettségizők). Az értékrendjükbe pedig a szóbeli feleleteik során nyerhetünk betekintést. Az öt eddig látott verseny alapján mondhatom: mindkét területen bőven akadnak hiányosságok. S ez nem feltétlenül csak annak tudható be, hogy a középiskolában oktató kollégák a felkészítés során a fő hangsúlyt a rendészeti ismeretekre helyezik, bár kétségtelenül ez is igaz. Az okok között szerepel az az általánosabb jelenség is, hogy a modern társadalmi folyamatok bonyolultsága egyre nehezebben követhető és érthető meg. Különösen azok számára, akik középiskolai diákként még kiforratlan személyiségükkel tekintenek az őket körülvevő világra, s igyekeznek benne helyet találni önmaguknak. Értelmi és érzelmi érettségük szintje sajnos alatta marad annak az elvárásnak, amit támasztunk velük szemben, s ez éppen a speciális társadalomismeret tárgykörében előadott szóbeli vizsgafeleleteiken látszik meg a legjobban. A legizgalmasabb és legfontosabb kérdés – legalábbis számomra – nyilvánvalóan az, hogy ezen lehet-e és hogyan változtatni, javítani. Ezzel tulajdonképpen a társadalomtudományi ismeretek rendszetben történő oktatásának alapvető dilemmáit is megfogalmazom.⁵ A válasz azonban messzire vezetne, s meghaladja e rövid írás kereteit.

A rendészeti ismeretek tárgykörében a legfontosabb, amire elsősorban a felkészítő tanárok figyelmét kell felhívni, hogy a terminológia használatára jobban ügyeljenek. Egyes szakkifejezések a rendészet területén mára már nem használatosak, ezeket a tankönyvben sem lehet megtalálni. A ma már nem dolgozó rendőr kollégák viszont, úgy tűnik, nem frissítették szakszókincsüket. Szemléletes példaként itt a 'bekísérés' említhető, amelynek mai hivatalos neve 'biztonsági intézkedés'.

A rendészettörténet egyben a magyar történelemnek is része, ezért az itt felmerülő hiányosságok a középiskolai történelemoktatás színvonaláról is árulkodnak.

A katasztrófavédelmi ismereteknél van az egyik legnagyobb fogalomzavar. A feleletekben például arra a kérdésre, hogy a katasztrófavédelem kikkel működik együtt a katasztrófák elhárításában, azt válaszolják a versenyzők, hogy a tűzoltósággal és a polgári védelemmel, azaz tulajdonképpen önmagával. Miközben a kérdésre a helyes válasz az, hogy például a többi rendvédelmi szervezettel (pl. rendőrség, honvédség), a mentőkkel, a civilekkel, az önkéntes segélyszervezetekkel. A zavart bizonyára az okozza a fejekben, hogy a katasztrófavédelem jogi szabályozása három törvényen alapszik: a katasztrófavédelmi, a tűzvédelmi és a polgári védelmi törvényeken. Ideje volna végre tisztázni, hogy a katasztrófavédelem a tűzvédelem és a polgári védelem összevonásával létrejött szervezet.

⁵Nem „középiskolás fokon”, hanem a rendészeti mestervezetők felsőfokú képzésében meglévő ugyanilyen dilemmával foglalkoztunk az alábbi tanulmányunkban: Krémer Ferenc–Molnár Katalin: A szociális kompetenciák szerepe a mester szintű rendészeti képzésben. Rendvédelmi Füzetek 2010/2. szám, 21-32. o.

Az idegen nyelvi vizsgán a nehezítő körülmény magától értetődően az, hogy idegen nyelven kell feltalálnia magát a versenyzőnek. Itt sohasem a nyelvtani pontosságot értékeli a zsűri, hanem a talpraesettséget, a kommunikatív készséget, azt, hogy a vizsgázó mennyire tudja beleképzelni magát az adott szituációba.

A számítástechnikai gyakorlat megoldásánál egy teljesen egyszerű momentum – a feladat végén a mentés – volt az, amin el lehetett bukni. Hiába oldotta meg kitűnően a feladatot a vizsgázó, ha izgalomban elfelejtette megnyomni a 'mentés' gombot.

A versenyvizsgán sok és sokféle elvárás fogalmazódik meg a versenyzőkkel szemben, amelyeknek egyáltalán nem könnyű megfelelni, különösen nem abban a feszült idegállapotban, amely a versenyszituációt jellemzi. Tulajdonképpen ezeknek a megléte vagy hiánya „fordítható le” pontszámokra. A versenyzők feleletét két szempontból értékeljük. Az egyik a tartalmi oldal: a tudás, az ismeretek s az ezekről legpontosabban tanúskodó szakmai szókincs megléte. A legjobb feleletek bizonyítják, hogy a tananyag igenis megtanulható-megtanítható! Már az is sok mindent elárul a versenyző rendszerszerű gondolkodásáról, hogy a tételben megfogalmazott kérdésekre válaszol-e. Talán furcsának tűnik, de némelyeknek ezzel is akad gondjuk. A másik a felelet formai oldala, azaz hogy a versenyző milyen módon tudja felépíteni és előadni a mondandóját. Ebben akár az olyan apróságnak tűnő tényezők is szerepet játszanak, mint hogy mennyire tartja a kontaktust a kérdezőkkel, milyen a megjelenése, mennyire sugároz magabiztosságot vagy épp bizonytalanságot a testbeszéde (az ülémódja, az arcjátéka, a gesztikulációja, a hangja). A két szempont alapján nagyjából kétfelé oszthatók a tanulók. Az egyik típusba azok tartoznak, akik felkészültek, de nem tudják ezt megmutatni. A másikba azok, akiknek a felkészültsége hagy több-kevesebb kívánnivalót maga után, viszont a szerényebb tudásukat is jól elő tudják adni. Az élmezőnybe persze a két készség együttes megléte alapján kerülhetnek be a kevesek. Hogy mennyire meghatározó a szereplés, azt bizonyítja, hogy a zsűri minden évben külön kiemeli a legbátrabb, leghitelesebb, legmeggyőzőbb versenyzőket. Az elmondottakból egyébként adódik egy fontos tanulság is: a felkészítés során nem elég csupán az elsajátítandó ismeretanyagra koncentrálni, hanem legalább annyira fontos azzal is törődni, hogy hogyan tudja azt előhozni magából a jelölt. Vagyis a szereplést, az előadást, az önálló, folyamatos beszédet, illetve a stresszoldást is gyakoroltatni kell a diákokkal.

Hadd soroljak fel itt még néhány tanácsot a versenyzőknek, melyeket ha megfogadnak, biztosan sikeresebben tudnak szerepelni. Kerülendő a fogalmaknak az önmagukkal való meghatározása, mint amilyen például ez a mondat: „A rendőri igazoltatás célja maga az igazoltatás.” Az elméleti tudásanyagot meggyőzőbbé teszi, ha azt példákkal illusztrálja a felelő. A részletekben való elmerülés helyett előbb tanácsos lenne egy átfogó képet alkotni egy-egy jelenségről, mert ez a háttér sokszor hiányzik. Ha viszont valamit konkrétan megneveznek, azt csak akkor tegyék, ha pontosan tudják is (pl. egy évszámot, törvényt). A vizsgabizottság kérdései mindig segítő szándékúak, tehát azokkal éljenek bátrabban.

A 30 versenyzőt egyvégtében meghallgató fáradt bizottság számára felüdülést, szinte szellemi csemegét jelentenek az úgynevezett aranyköpések, amelyek az izgatott versenyzők ajkát hagyják el. Álljon itt ezek közül a legkedvesebb emlékem. A katasztrófavédelmi felelet közben a vizsgabizottság egyik tagja segítő kérdésként feltette: „Mi az, amire mindenkinek fel kell készülnie, amit már nagyon régen mondogatnak?” (2011 kora tavaszán első asszociációként a kérdező és mindenki az árvíz elleni védekezésre gondolhatott.) Mire a felelő kissé bizonytalan válasza: „Hát a világvége...” A hatás leírhatatlan volt.

Javaslatok a verseny további fejlesztéséhez

A verseny után a kollégákkal beszélgetve arra jutottunk, ki kellene találni a módját annak, hogy a fent felsorolt hibákat hogyan lehetne kiküszöbölni, a hiányosságokat pótolni. Nyilvánvaló, hogy a megoldást két területen lehetne keresni: egyfelől a felkészítő tanárok, másfelől pedig a diákok körében. A II. és a III. fordulóra a felkészítő tanárok természetesen elkísérik a tanulóikat. A II. fordulóban, amíg a diákok el vannak foglalva az írásbeli versennyel, addig a felkészítő tanároknak konzultációkat tart a versenybizottság. Ezek nagyon hasznosak, ám itt elsősorban a szervezéssel, az utazással kapcsolatos információk cserélnek gazdát. A jövőben kívánatosnak tartanánk olyan konzultációk bevezetését, amelyeket a III. forduló első napján, még a szóbeli verseny előtt tarthatnánk. A felkészítő tanároknak két ötletem is van. Az egyik egy szakmai műhelybeszélgetés lehetne, ahol a rendészet folyton változó aktualitásait lehetne évről évre átbeszélni. A másik pedig egy a pedagógiai-módszertani eszköztárakat felfrissítő kurzus, ahol a hatékony oktatói fogásokat gyakorolhatnák. A versenyzőknek a szereplési helyzetben, a vizsgadrukk közepette mozgatható kommunikációs készségeik fejlesztését célzó felkészítést tudnék elképzelni. Mindegyiket lehetne kifejezetten gyakorlatias, akár játékos formában kivitelezni. Kezdetben a részvételt nem is kellene mindenkinek kötelezővé tenni, hanem igény szerint az érdeklődők jöhetnének. Ha jó visszhangja lenne, akkor bizonyára egyre többen élnének ezzel a lehetőséggel.

Befejező gondolatok

Rövid írásom egyrészt az összefoglalás igényével készült: ideje volt végigtekinteni a rendészeti tanulmányi versenyek történetén, sorra venni az eredményeket, megvonni a mérleget, s mindezek alapján azzal is törődni, mit lehetne még jobban csinálni.

Másrészt ezzel az írással feltétlenül szerettem volna méltatni mindazokat a kollégákat, akik – a szervezőként, befogadóként, támogatóként, a versenybizottság tagjaiként – áldozatos munkájukkal az elmúlt 15 évben megrendezték ezeket a versenyeket. Fáradságot nem kímélve adták szakmai tudásuk és nem utolsósorban emberségük legjavát, hogy a versenyeken minden a legnagyobb rendben legyen. Ez nagyon körültekintő szervezést, odafigyelést, rengeteg munkát kíván. Az évről évre sikeresen lebonyolított versenyek igazolják, hogy megéri a sok befektetett energia.

Harmadrészt írással szeretném felhívni a figyelmüket mindazoknak, akik – különféle döntési pozíciókban – azoknak a lehetőségeknek a megteremtéséért felelősek, amelyek a rendészeti szakmai tudás gyarapítását és átadását szolgálják. Ha valaha is véget akarnának vetni ennek a hagyománynak – minthogy időnként pénzhányra hivatkozva fenyeget ez a veszély –, azzal nagyon komoly veszteséget okoznának a magyar rendészetnek. Ezek a versenyek ugyanis egyidejűleg több cél eléréséhez is kiválóan hozzájárulnak. Alkalmat biztosítanak a rendészeti szakmák alaposabb és közelebbi megismerésének a civilek körében, ami szükségszerűen növeli e szakmák elfogadottságát is. Nem lehet kérdés, hogy ennek mekkora jelentősége van ma Magyarországon. Népszerűsítik ezt a pályát a pályaválasztó fiatalok körében, akik a belügyi rendészeti ismeretek tanulásával már a középiskolában szert tesznek az alapfokú szakmai tudásra. Ezzel folyamatos utánpótlást biztosítanak a rendészeti szakmáknak. De nemcsak közvetlenül a verseny győztesekre kell gondolnunk, akik a rendészeti pályát választják, hanem közvetve minden diákra, aki tanulja ezt a tantárgyat. Belőlük kétségtelenül nagyobb eséllyel lesz az állampolgároktól elvárható normákkal tisztában lévő, jogszabályt követő, s talán másokat is erre sarkalló felnőtt.